

УДК 347.73:336.71:351.72:346.7

Григор'єва В.В.

ORCID 0000-0002-4997-803X

ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ.

Дослідження правового статусу Національного банку України зумовлена необхідністю його комплексного переосмислення в умовах трансформації фінансової системи держави, посилення ролі центрального банку у забезпеченні макрофінансової стабільності та активізації євроінтеграційних процесів. Сучасний етап розвитку правової системи України характеризується розширенням функціонального навантаження НБУ, зокрема у сфері регулювання фінансового ринку, забезпечення стабільності банківської системи та участі у формуванні інфраструктури ринку капіталів, що не супроводжується належною системною конкретизацією його правового статусу.

Особливої значущості набуває проблема визначення правової природи Національного банку України, яка у науковій доктрині та судовій практиці характеризується як подвійна: поєднання ознак органу державної влади та банківської установи зі спеціальним статусом. Така дуальність обумовлює складність формування єдиного підходу до визначення місця НБУ у системі органів публічної влади та потребує подальшого теоретичного осмислення.

Додаткового значення дослідження набуває у контексті імплементації європейських стандартів незалежності центральних банків, відповідно до яких ефективність їх діяльності безпосередньо пов'язана з чіткістю нормативного визначення інституційного статусу та гарантій незалежності. У цьому зв'язку актуальним є зіставлення національної моделі правового статусу НБУ з європейськими підходами, що дозволяє виявити існуючі прогалини та обґрунтувати напрями вдосконалення законодавства.

Таким чином, обумовлена необхідність формування цілісного наукового підходу до визначення правового статусу Національного банку України як складного, багатфункціонального інституту публічної влади, що функціонує на засадах незалежності та відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності держави, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Ключові слова: Національний банк України, центральний банк, Європейська система центральних банків, орган державної влади зі спеціальним статусом, фінансовий ринок, банківська система, депозитарна система, фінансова стабільність, європейські стандарти.

DOI 10.34079/2518-1319 -2026-16-31-72-82

Актуальність дослідження правового статусу Національного банку України зумовлена передусім його практичною значущістю в умовах сучасних викликів розвитку держави. В умовах воєнного стану та у процесі післявоєнного відновлення Національний банк України відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, підтриманні банківської системи, регулюванні фінансового ринку та стабілізації грошово-кредитних відносин. За таких обставин ефективність реалізації його повноважень безпосередньо

залежить від чіткості та узгодженості законодавчого визначення його правового статусу.

Особливої актуальності дослідження набуває у контексті євроінтеграційних процесів, оскільки імплементація європейських стандартів незалежності центральних банків передбачає не лише формальне закріплення принципу незалежності, але й чітке нормативне визначення інституційного статусу центрального банку. У цьому зв'язку існуюча невизначеність правового статусу НБУ набуває не лише теоретичного, а й безпосереднього практичного значення.

Таким чином, актуальність теми зумовлена необхідністю системного наукового аналізу правового статусу Національного банку України крізь призму європейських моделей незалежності центральних банків, що має значення як для розвитку правової доктрини, так і для вдосконалення національного законодавства в умовах євроінтеграції.

Проблематика правового статусу Національного банку України є предметом комплексного наукового осмислення у межах різних галузей права, що зумовлює багатовимірний характер відповідної категорії та відсутність єдиного доктринального підходу до її визначення.

У межах конституційно-правових досліджень Національний банк України розглядається як особливий інститут публічної влади, який не входить до класичної системи органів виконавчої влади, але водночас здійснює владні функції у сфері грошово-кредитної політики. Такий підхід обґрунтовується у працях, де підкреслюється специфічність правового статусу НБУ як автономного органу з особливими гарантіями незалежності (Клюєва, 2019). Водночас у сучасній доктрині наголошується на комплексному характері цієї категорії, яка не може бути розкрита виключно через призму однієї галузі права (Ярошенко, Загоровська, Пономарьова, 2020).

Адміністративно-правовий підхід акцентує увагу на характеристиках НБУ як суб'єкта владних повноважень, що здійснює регуляторну, наглядову та контрольну діяльність у фінансовій сфері. У цьому контексті дослідники визначають НБУ як центральний орган регуляторного впливу на банківський та небанківський фінансовий сектор (Козлова, 2022; Запотоцька, 2017). Сучасні наукові праці розвивають ці підходи, підкреслюючи трансформацію функцій НБУ у напрямі формування моделі мегарегулятора, що забезпечує комплексне регулювання фінансового ринку (Сорока, 2025). При цьому регуляторна діяльність НБУ розглядається як така, що має виразний публічно-владний характер і реалізується через адміністративно-правові механізми (Гудкова, 2024). Додатково підкреслюється, що банківська діяльність як об'єкт державного регулювання обумовлює необхідність існування спеціального суб'єкта адміністративно-правового впливу, яким і виступає НБУ (Хитра, 2011).

У фінансово-правовій доктрині Національний банк України визначається як центральний суб'єкт реалізації грошово-кредитної та валютної політики держави. Його роль у забезпеченні стабільності фінансової системи розкривається через функції регулювання грошового обігу, підтримання стабільності банківської системи та впливу на валютний ринок (Ментух, Шевчук, 2015). У сучасних дослідженнях наголошується на розширенні функціонального призначення НБУ, зокрема в контексті забезпечення стійкості банківської системи в умовах кризових викликів, що свідчить про посилення його інституційної ролі (Балицька, 2025). Окремим напрямом досліджень є трансформація функцій центральних банків у зв'язку з цифровізацією фінансової системи, що впливає на зміст правового статусу НБУ (Гудіма, 2020).

У межах господарського (банківського) права НБУ розглядається як ключовий регулятор банківської системи, який визначає умови функціонування банків через механізми ліцензування, нагляду та нормативного регулювання (Ковалів та ін., 2023). При цьому підкреслюється, що нормативно-правові акти НБУ відіграють

системоутворюючу роль у регулюванні банківської діяльності, що свідчить про його статус як центрального нормотворчого суб'єкта у фінансовій сфері (Скоморовський, Яновер, 2024). Водночас у сучасних дослідженнях акцентується на ролі НБУ як органу державного управління зі специфічними функціями, що відрізняють його від класичних суб'єктів виконавчої влади (Севастьяненко, Шевченко, 2025).

В контексті ідеї подвійної правової природи правового статусу Національного банку України, що знаходить підтвердження як у наукових підходах, так і в практиці Верховного Суду, відповідно до якої НБУ, з одного боку, виступає органом державної влади, уповноваженим здійснювати публічне управління у сфері банківської діяльності, а з іншого – банківською установою зі спеціальним статусом (Мамченко, 2022).

Окремий напрям наукових досліджень пов'язаний із аналізом діяльності НБУ в умовах кризових явищ, зокрема воєнного стану, що дозволяє оцінити практичну реалізацію його функцій та ефективність інституційної моделі. У цьому контексті підкреслюється посилення ролі НБУ як гаранта фінансової стабільності та адаптивності його регуляторної політики до сучасних викликів (Котик та ін., 2024; Асоціація українських банків, 2025).

Важливе значення для дослідження правового статусу Національного банку України має також європейський науковий та нормативний контекст. У праві Європейського Союзу незалежність центральних банків закріплена на рівні первинного права та має імперативний характер, що передбачає заборону будь-якого впливу органів державної влади на їх діяльність (Treaty on the Functioning of the European Union, 2012; Banque centrale du Luxembourg, 2023). Європейський центральний банк визначає незалежність як багатовимірну категорію, що охоплює інституційні, функціональні, фінансові та персональні гарантії (European Central Bank, 2024). При цьому підкреслюється, що незалежність центрального банку є ключовою умовою ефективної монетарної політики та макроекономічної стабільності (Mersch, 2019; Jung, 2025). Водночас сучасні дослідження наголошують на необхідності поєднання незалежності з механізмами підзвітності, що забезпечує баланс між автономією та демократичним контролем (Bank for International Settlements, 2019).

Таким чином, аналіз наукових досліджень свідчить про високий рівень розробленості окремих аспектів правового статусу Національного банку України, зокрема у межах галузевих правових підходів. Водночас відсутність інтегрованого доктринального підходу, який би поєднував національні особливості правового статусу НБУ з європейськими стандартами незалежності центральних банків, зумовлює необхідність подальшого комплексного дослідження цієї проблематики.

Мета дослідження. З урахуванням сучасного стану наукової розробленості проблематики правового статусу Національного банку України та євроінтеграційного вектора розвитку держави, дослідження спрямоване не лише на узагальнення існуючих доктринальних підходів, але й на їх подальший розвиток у контексті стандартів права Європейського Союзу та практики функціонування центральних банків європейських держав. Таким чином, дослідження спрямоване на подальший розвиток наукових підходів до визначення правового статусу Національного банку України та формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства України, з урахуванням європейських стандартів незалежності центральних банків.

Правовий статус Національного банку України визначається сукупністю норм конституційного та спеціального законодавства, зокрема Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та Законом України «Про банки і банківську діяльність». Водночас аналіз відповідних нормативно-правових актів свідчить про наявність певної фрагментарності у визначенні місця НБУ в системі органів

державної влади при одночасному розширенні його функціонального призначення.

Відповідно до Конституції України, основною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності грошової одиниці (Конституція України, 1996, ст. 99). При цьому Конституція закріплює окремі елементи його статусу, зокрема участь Верховної Ради України у призначенні та звільненні Голови НБУ, що свідчить про наявність механізмів парламентського контролю. Однак Основний Закон не визначає чітко місце Національного банку України у системі органів державної влади, не відносячи його ані до органів виконавчої влади, ані до інших гілок влади, що створює підґрунтя для різних доктринальних підходів до його правової природи.

Більш детально правовий статус НБУ регламентується Законом України «Про Національний банк України», який визначає його як центральний банк держави та особливий орган державного управління. Закон закріплює принцип незалежності НБУ, встановлюючи заборону втручання органів державної влади у виконання ним своїх функцій. Водночас у законі відсутнє системне визначення місця НБУ у структурі публічної влади, що зумовлює певну невизначеність його інституційного статусу (Про Національний банк України).

Закон України «Про банки і банківську діяльність» деталізує повноваження НБУ як регулятора банківської системи, закріплюючи за ним функції ліцензування, банківського нагляду, застосування заходів впливу та встановлення обов'язкових нормативів. Таким чином, НБУ виступає центральним суб'єктом регулювання банківського сектору та визначає правила функціонування фінансового ринку (Про банки та банківську діяльність).

Аналіз зазначених нормативно-правових актів свідчить, що правовий статус Національного банку України характеризується поєднанням ознак органу державної влади, незалежного центрального банку та регулятора фінансового ринку. Водночас відсутність чіткого законодавчого визначення його місця у системі органів державної влади зумовлює наявність доктринальної невизначеності та ускладнює формування єдиного підходу до його правової природи.

Особливої уваги потребує тенденція до розширення функціонального навантаження Національного банку України. У сучасних умовах, зокрема в період воєнного стану, НБУ виконує не лише класичні функції центрального банку, але й відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, регулюванні небанківського фінансового сектору та підтриманні стійкості банківської системи. Таке розширення повноважень фактично трансформує НБУ у комплексного регулятора фінансового ринку, що не супроводжується належною системною адаптацією законодавчого визначення його статусу.

У цьому контексті показовим є також виконання Національним банком України функцій у межах депозитарної системи держави. Відповідно до положень Закону України «Про депозитарну систему України», депозитарна система функціонує як цілісна інфраструктура ринку капіталу, що забезпечує облік прав на цінні папери та їх обіг (Закон України «Про депозитарну систему України», 2012). Нормативні акти Національного банку України додатково закріплюють здійснення ним депозитарної діяльності щодо державних цінних паперів, включаючи ведення рахунків у цінних паперах та облік прав на них (Положення НБУ, 2017).

На відміну від професійних учасників депозитарної системи, діяльність яких має ринковий характер, Національний банк України здійснює депозитарні функції у спеціалізованому сегменті, пов'язаному з обслуговуванням державного боргу та реалізацією фінансової політики держави. Такий підхід узгоджується з науковими позиціями, відповідно до яких депозитарна система розглядається як інфраструктурний

елемент фінансового ринку, а участь державних інституцій у її функціонуванні зумовлена необхідністю забезпечення стабільності фінансової системи (Кондрацька, Котик, Шило, 2023; Босак, Дойнік, 2021).

Можемо констатувати, що Національний банк України не є типовим учасником депозитарної системи у ринковому розумінні, проте виступає її інституційним елементом, наділеним спеціальними повноваженнями, що додатково підтверджує багатофункціональний характер його правового статусу.

Отже, аналіз чинного законодавства дозволяє дійти висновку, що правовий статус Національного банку України має суперечливий характер: з одного боку, законодавець закріплює його незалежність та широкі повноваження, а з іншого – не визначає чітко його місце у системі органів державної влади та повною мірою не відображає окремі функціональні аспекти його діяльності, зокрема у сфері депозитарної інфраструктури. Це обумовлює необхідність формування цілісного законодавчого підходу до визначення НБУ як органу державної влади зі спеціальним статусом з урахуванням сучасних викликів та європейських стандартів незалежності центральних банків.

Допільно звернутися до європейських правових практик. Так, європейська правова доктрина виходить із того, що незалежність центрального банку є фундаментальною передумовою ефективної монетарної політики та забезпечення цінової стабільності (European Central Bank, 2024; Mersch, 2019). У праві Європейського Союзу принцип незалежності центральних банків має квазіконституційний характер і закріплений у первинному праві, зокрема у Договорі про функціонування Європейського Союзу, що передбачає заборону впливу органів державної влади на рішення центральних банків (Banque centrale du Luxembourg, 2023).

Європейська система центральних банків (далі — ЄСЦБ) становить інституційно-правову основу функціонування монетарної політики в Європейському Союзі та визначає стандарти організації і діяльності центральних банків держав-членів. Її правовий статус закріплений у Договорі про функціонування Європейського Союзу та Статуті ЄСЦБ і Європейського центрального банку, які формують комплексну модель незалежності центральних банків (Treaty on the Functioning of the European Union, 2012).

ЄСЦБ включає Європейський центральний банк та національні центральні банки держав-членів ЄС, що функціонують як єдина система, заснована на принципах координації та інституційної автономії. Визначальною характеристикою цієї системи є закріплення незалежності центральних банків як базового принципу їх діяльності, що передбачає заборону отримання інструкцій від органів державної влади чи інших інституцій (Treaty on the Functioning of the European Union, 2012; Banque centrale du Luxembourg, 2023).

У межах ЄСЦБ незалежність центральних банків має комплексний характер і охоплює інституційну, функціональну, фінансову та персональну складові, що забезпечує їхню спроможність реалізовувати монетарну політику без політичного впливу (European Central Bank, 2024; Bank for International Settlements, 2019). Водночас така незалежність поєднується з механізмами підзвітності, що забезпечує баланс між автономією центрального банку та демократичним контролем (Bank for International Settlements, 2019).

На національному рівні стандарти ЄСЦБ знаходять своє відображення у законодавстві держав-членів, що зумовлює формування уніфікованої, але водночас адаптованої до національних особливостей моделі правового статусу центральних банків.

Показовим у цьому контексті є правове регулювання статусу Deutsche Bundesbank, який виступає одним із ключових елементів ЄСЦБ. Його статус закріплений

у Конституції Федеративної Республіки Німеччина (Grundgesetz) та Законі про Deutsche Bundesbank, що забезпечує чітке нормативне визначення його місця у системі органів публічної влади (Banque centrale du Luxembourg, 2023).

Особливістю правового статусу Bundesbank є поєднання його як національного центрального банку з функціонуванням у межах ЄСЦБ, що передбачає підпорядкування загальним цілям монетарної політики Європейського Союзу при збереженні інституційної автономії (European Central Bank, 2024).

Законодавство Німеччини чітко закріплює незалежність Bundesbank, зокрема через заборону втручання органів державної влади у його діяльність та встановлення гарантій самостійності у прийнятті рішень, що відповідає загальноєвропейським стандартам незалежності центральних банків (Mersch, 2019).

Важливою ознакою є також визначеність його правового статусу: Bundesbank не включений до системи органів виконавчої влади, однак визнається публічно-правовою установою зі спеціальним статусом, що здійснює владні функції у сфері грошово-кредитної політики (Banque centrale du Luxembourg, 2023).

Таким чином, європейська модель організації центральних банків, реалізована у межах ЄСЦБ, базується на поєднанні високого рівня незалежності з чітким нормативним визначенням їх правового статусу. Національний приклад Deutsche Bundesbank демонструє ефективність такого підходу, оскільки забезпечує однозначність його місця у системі органів публічної влади та створює належні правові умови для реалізації покладених на нього функцій.

Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що правовий статус Національного банку України характеризується комплексною правовою природою, яка поєднує ознаки органу публічної влади, незалежного центрального банку, регулятора фінансового ринку, а також інституційного елемента депозитарної системи держави. Водночас чинне законодавство не забезпечує достатньої визначеності його місця у системі органів державної влади, що зумовлює наявність доктринальної невизначеності та ускладнює формування цілісного підходу до його правової природи.

Аналіз національного законодавства у поєднанні з європейськими підходами дає підстави стверджувати, що незалежність центрального банку має розглядатися як системна правова категорія, яка включає інституційні, функціональні, фінансові та персональні гарантії. Саме такий підхід закріплений у праві Європейського Союзу та реалізується у межах Європейської системи центральних банків, де незалежність поєднується з чітко визначеним правовим статусом і механізмами підзвітності.

У цьому контексті встановлено, що в умовах відновлення фінансової та економічної спроможності держави роль Національного банку України істотно посилюється. Розширення його повноважень, зокрема у сфері забезпечення фінансової стабільності та регулювання небанківського фінансового сектору, об'єктивно трансформує його у комплексного регулятора фінансового ринку. Однак таке розширення функціонального навантаження не супроводжується належною системною конкретизацією його правового статусу, що посилює наявні законодавчі прогалини.

Порівняльний аналіз із європейською моделлю, зокрема на прикладі Deutsche Bundesbank, свідчить, що ефективність функціонування незалежного центрального банку безпосередньо залежить від чіткого нормативного визначення його місця у системі органів публічної влади. Європейський підхід демонструє, що незалежність не передбачає інституційної невизначеності, а навпаки – потребує її чіткого законодавчого закріплення.

У зв'язку з цим особливого значення набуває правове визначення незалежності Національного банку України в контексті євроінтеграційних процесів. Забезпечення

відповідності національного законодавства стандартам права Європейського Союзу передбачає не лише формальне закріплення принципу незалежності, але й створення цілісної законодавчої моделі, яка б узгоджувала інституційний статус НБУ з обсягом його повноважень та функціональним призначенням.

Таким чином, проведене дослідження дає підстави визначати правовий статус Національного банку України як комплексну міжгалузеву правову модель, що поєднує публічно-владні, регуляторні та інфраструктурні функції. Така багатофункціональність зумовлює необхідність подальшого розвитку правового регулювання у напрямі усунення існуючої нормативної фрагментарності та формування цілісного, системного підходу до визначення НБУ як органу державної влади зі спеціальним статусом, що функціонує на засадах незалежності відповідно до європейських стандартів.

Водночас встановлено, що незалежність центрального банку не може ефективно реалізовуватися в умовах інституційної невизначеності. У зв'язку з цим законодавче закріплення чіткого, узгодженого та системного правового статусу Національного банку України постає ключовою передумовою забезпечення його ефективності, а також стабільності фінансової системи держави, зокрема в умовах воєнного стану та у процесі післявоєнного відновлення.

Бібліографічний список:

- Асоціація українських банків (2025) *НБУ посилив регулювання небанківського фінансового ринку: ключові зміни листопада*. Доступно: <https://aub.org.ua>.
- Босак А. О., Дойнік Ю. В. (2021) Фондовий ринок України: перспективи розвитку і світовий досвід державного регулювання. *Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2021. Vol. 3, numb. 2. С. 290-303.: Доступно: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25547/nzmened-290-303_0.pdf
- Бригінець, О.О. та Василюк, Д. (2024) 'Пруденційне регулювання банківської діяльності в Європейському Союзі', *Адміністративне право і процес*, (1), с. 28–39. DOI: <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2024.1.02>
- Гудіма, Т. (2020) 'Цифрова валюта центрального банку: особливості впровадження та вплив на монетарну політику', *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, 41, с. 86–89. Доступно: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/86-89_26.pdf
- Гудкова, Г.С. (2024) *Адміністративно-правові засади регуляторної діяльності Національного банку України*. Дисертація. Київ: Національна академія внутрішніх справ. Доступно: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/dac96b66-1bb6-4073-b4de-7e8855db0a91/download>
- Закон України «Про банки та банківську діяльність» (2001) Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (Дата звернення: 15 квітня 2026)
- Закон України «Про депозитарну систему України» (2012) Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 39, ст.517. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
- Запотоцька, О.В. (2017) *Адміністративно-правовий статус Національного банку України*. Дисертація. Київ: НАВС. Доступно: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/288e31f8-6a07-4336-8ebd-9e6d4f23b03a/download>
- Клюєва, Є.М. (2019) 'Публічно-правовий статус Національного банку України', *Dictum factum*, 2(4). Доступно: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/80/68>
- Ковалів, М.В. та ін. (2023) *Банківське право України*. Львів: СПОЛОМ. Доступно: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/Макет%20БПУ%2007.06.2023.pdf>

- Козлова, Ю.В. (2022) 'Адміністративно-правовий статус Національного банку України', *Правова позиція*, 2(35), с. 131–136. Доступно: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/2/27.pdf>
- Кондрацька, Н.М., Котик, О.В., Шило, Ж.С. (2023) *Депозитарна діяльність: облік цінних паперів та часток товариств*. Економіка та суспільство. Випуск №77, 2025. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-70>
- Конституція України. (1996) Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- Котик, О.В. та ін. (2024) 'Діяльність Національного банку України в умовах війни', *Вісник НУБГП. Економічні науки*, 2, с. 69–77. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvdp_ekon_2024_2_9
- Мамченко Н. (2022) Правовий статус НБУ характеризується подвійною правовою природою: з однієї сторони, він є органом державної влади, уповноваженим здійснювати державне управління у сфері банківської діяльності, а з іншої - банківською установою, - ВП ВС. Судово-юридична газета. Доступно: <https://sud.ua/uk/news/publication/253935-pravovoy-status-nbu-kharakterizuetsya-dvoynoy-pravovoy-prirodoy-s-odnoy-storony-on-yavlyaetsya-organom-gosudarstvennoy-vlasti-upolnomochennym-osuschestvlyat-gosudarstvennoe-upravlenie-v-sfere-bankovskoy-deyatelnosti-a-s-drugoy-bankovskim-uchrezhdeniem-bp>
- Ментух, Н.Ф., Шевчук, О.Р. (2015) 'Фінансово-правові засади діяльності Національного банку України', *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 30(2), с. 92–95. Доступно: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMA_GE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvuzhpr_2015_30%282%29_25.pdf
- Національний банк України (2017). *Положення про депозитарну діяльність НБУ*. Постанова НБУ 21.12.2017 № 140 Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0140500-17>
- Севастьяненко, О.В., Шевченко, О.В. (2025) 'Регуляторна функція Національного банку України як органу державного управління', *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 89(3), с. 159–163. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.23>
- Сорока, Л.В. (2025) 'Адміністративно-правовий статус Національного банку України як регулятора у сфері ринків небанківських фінансових послуг', *Юридичний науковий електронний журнал*, 2, с. 324–327. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/75>
- Хитра, І.Я. (2011) Адміністративно-правове забезпечення діяльності банків в Україні. Дисертація. Available at: <https://mydisser.com/dfiles/64448823.doc>
- Ярошенко, А.С., Загоровська, І.О., Пономарьова, В.Р. (2020) 'Правовий статус Національного банку України: парадигмальний аналіз', *Юридичний науковий електронний журнал*, 8, с. 342–344. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/84>
- Bank for International Settlements (2019) *Central bank independence revisited*. Available at: <https://www.bis.org>
- Banque centrale du Luxembourg (2023) *Independence of central banks in the Treaty framework*. Доступно: <https://www.bcl.lu>
- European Central Bank (2024) *Central bank independence*. Доступно: <https://www.ecb.europa.eu>

- Jung, A. (2025) *Why central bank independence matters – lessons from the past 50 years*. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2025/html/ecb.blog.20251223~aad70ce537.en.html>
- Mersch, Y. (2019) *International trends in central bank independence: the ECB's perspective*. Available at: <https://www.bis.org/review/r191112a.pdf>
- Treaty on the Functioning of the European Union (2012) *Official Journal of the European Union*, C 326. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2012_326_R_TOC

References:

- Asotsiatsiia ukrainskykh bankiv (2025) NBU posylyv rehuliuвання nebankivskoho finansovoho rynku: kluchovi zminy lystopada. Dostupno: <https://aub.org.ua>.
- Bosak A. O., Doinik Yu. V. (2021) Fondovyj rynek Ukrainy: perspektyvy rozvytku i svitovyj dosvid derzhavnoho rehuliuвання. Management and entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. 2021. Vol. 3, numb. 2. S. 290-303.: Dostupno: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25547/nzmened-290-303_0.pdf
- Bryhinets, O.O. ta Vasyliuk, D. (2024) 'Prudentsiine rehuliuвання bankivskoi diialnosti v Yevropeiskomu Soiuzi, Administratyvne pravo i protses, (1), s. 28–39. DOI: <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2024.1.02>
- Hudima, T. (2020) 'Tsyfrova valiuta tsentralnoho banku: osoblyvosti vprovadzhennia ta vplyv na monetarnu polityku, Jurnalul juridic national: teorie și practică, 41, s. 86–89. Dostupno: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/86-89_26.pdf
- Hudkova, H.S. (2024) Administratyvno-pravovi zasady rehuliatornoi diialnosti Natsionalnoho banku Ukrainy. Dysertatsiia. Kyiv: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Dostupno: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/dac96b66-1bb6-4073-b4de-7e8855db0a91/download>
- Zakon Ukrainy «Pro banky ta bankivsku diialnist» (2001) Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2001, № 5-6, st.30. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (Data zvernennia: 15 kvitnia 2026)
- Zakon Ukrainy «Pro depozytarnu systemu Ukrainy» (2012) Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2013, № 39, st.517. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
- Zapototska, O.V. (2017) Administratyvno-pravovyi status Natsionalnoho banku Ukrainy. Dysertatsiia. Kyiv: NAVS. Dostupno: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/288e31f8-6a07-4336-8ebd-9e6d4f23b03a/download>
- Kliuieva, Ye.M. (2019) 'Publichno-pravovyi status Natsionalnoho banku Ukrainy, Dictum factum, 2(4). Dostupno: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/80/68>.
- Kovaliv, M.V. ta in. (2023) Bankivske pravo Ukrainy. Lviv: SPOLOM. Dostupno: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5786/1/Maket%20BPU%2007.06.2023.pdf>
- Kozlova, Yu.V. (2022) 'Administratyvno-pravovyi status Natsionalnoho banku Ukrainy, Pravova pozytsiia, 2(35), s. 131–136. Dostupno: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/2/27.pdf>
- Kondratska, N.M., Kotyk, O.V., Shylo, Zh.S. (2023) Depozytarna diialnist: oblik tsinnykh paperiv ta chastok tovarystv. Ekonomika ta suspilstvo. Vypusk №77, 2025. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-70>
- Konstytutsiia Ukrainy. (1996) Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996, № 30, st. 141 Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96->

- [%D0%B2%D1%80#Text](#)
- Kotyk, O.V. ta in. (2024) 'Diialnist Natsionalnoho banku Ukrainy v umovakh viiny, Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky, 2, s. 69–77. Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgp_ekon_2024_2_9
- Mamchenko N. (2022) Pravovyi status NBU kharakteryzuietsia podviinoiu pravovoiu pryrodou: z odnii storony, vin ye orhanom derzhavnoi vlady, upovnovazhenym zdiisniuvaty derzhavne upravlinnia u sferi bankivskoi diialnosti, a z inshoi - bankivskoiu ustanovoiu, - VP VS. Sudovo-yurydychna hazeta. Dostupno: <https://sud.ua/uk/news/publication/253935-pravovoy-status-nbu-kharakterizuetsya-dvoynoy-pravovoy-prirodoy-s-odnoy-storony-on-yavlyaetsya-organom-gosudarstvennoy-vlasti-upolnomochennym-osuschestvlyat-gosudarstvennoe-upravlenie-v-sfere-bankovskoy-deyatelnosti-a-s-drugoy-bankovskim-uchrezhdeniem-bp->
- Mentukh, N.F., Shevchuk, O.R. (2015) 'Finansovo-pravovi zasady diialnosti Natsionalnoho banku Ukrainy, Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo, 30(2), s. 92–95. Dostupno: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvuzhpr_2015_30%282%29_25.pdf
- Natsionalnyi bank Ukrainy (2017). Polozhennia pro depozytarnu diialnist NBU. Postanova NBU 21.12.2017 № 140 Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0140500-17>
- Sevastianenko, O.V., Shevchenko, O.V. (2025) 'Rehuliatorna funktsiia Natsionalnoho banku Ukrainy yak orhanu derzhavnogo upravlinnia, Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo, 89(3), s. 159–163. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.23>
- Soroka, L.V. (2025) 'Administrativno-pravovyi status Natsionalnoho banku Ukrainy yak rehuliatora u sferi rynkiv nebankivskykh finansovykh posluh, Yurydychni naukovi elektronni zhurnal, 2, s. 324–327. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/75>
- Khytra, I.Ia. (2011) Administrativno-pravove zabezpechennia diialnosti bankiv v Ukraini. Dysertatsiia. Available at: <https://mydisser.com/dfiles/64448823.doc>
- Yaroshenko, A.S., Zahorovska, I.O., Ponomarova, V.R. (2020) 'Pravovyi status Natsionalnoho banku Ukrainy: paradyhmalnyi analiz, Yurydychni naukovi elektronni zhurnal, 8, s. 342–344. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/84>
- Bank for International Settlements (2019) Central bank independence revisited. Available at: <https://www.bis.org>
- Banque centrale du Luxembourg (2023) Independence of central banks in the Treaty framework. Dostupno: <https://www.bcl.lu> (Data zvernennia: 15 kvitnia 2026)
- European Central Bank (2024) Central bank independence. Dostupno: <https://www.ecb.europa.eu>
- Jung, A. (2025) Why central bank independence matters – lessons from the past 50 years. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2025/html/ecb.blog.20251223~aad70ce537.en.html>
- Mersch, Y. (2019) International trends in central bank independence: the ECBs perspective. Available at: <https://www.bis.org/review/r191112a.pdf>
- Treaty on the Functioning of the European Union (2012) Official Journal of the European Union, C 326. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2012_326_R_TOC

Grygor'yeva V.

**THE LEGAL STATUS OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE
IN THE CONTEXT OF EUROPEAN MODELS
OF CENTRAL BANK INDEPENDENCE**

The study of the legal status of the National Bank of Ukraine is driven by the need for its comprehensive reconsideration in the context of the transformation of the national financial system, the increasing role of the central bank in ensuring macro-financial stability, and the intensification of European integration processes. The current stage of development of Ukraine's legal system is characterized by the expansion of the functional scope of the National Bank of Ukraine, particularly in the regulation of the financial market, ensuring the stability of the banking system, and participation in the development of capital market infrastructure, which is not accompanied by an appropriate systematic clarification of its legal status.

Particular importance is attached to the issue of determining the legal nature of the National Bank of Ukraine, which, in legal doctrine and judicial practice, is characterized as dual, combining the features of a public authority and a banking institution with a special status. Such duality complicates the formation of a unified approach to defining the place of the National Bank of Ukraine within the system of public authorities and requires further theoretical elaboration.

The study gains additional relevance in the context of the implementation of European standards of central bank independence, according to which the effectiveness of central banks is directly linked to the clarity of the legal definition of their institutional status and the guarantees of independence. In this regard, a comparison between the national model of the legal status of the National Bank of Ukraine and European approaches is essential for identifying existing gaps and substantiating directions for legislative improvement.

Thus, there is a need to develop a comprehensive scientific approach to defining the legal status of the National Bank of Ukraine as a complex and multifunctional institution of public authority, operating on the basis of independence and playing a key role in ensuring the financial stability of the state, particularly under conditions of martial law and post-war recovery.

Keywords: *National Bank of Ukraine; central bank; European System of Central Banks; public authority with special status; financial market; banking system; depository system; financial stability; European standards.*

Статтю було подано / The article was submitted	23.03.2026
Статтю було прийнято / The article was accepted	20.04.2026